

Yith ë Raan Luoy yic baai Australia

Yenja lenj yith ë raan luoy yic baai Australia?

Löönj ë luoy baai Australia aa kooç cë luödi tiit kööth tē ye kek kooç dīit luon den baai Australia, ya kooç cë luödi lui tēn raan koc luödi baai Australia. Kooç cë luödi aa ce kanj tiit bik ya kooç cë döc baai Australia ya bik aa kooç cë köök ke cë mēt rin bē löönj ë luoy baai Australia keek jal tiit kööth.

Kooç cēnj bītha aa lenj yith thöönj röt tēn luoy ku keek aa ye tiit kööth cēmēn ye kuat raan lui tiit kōu baai Australia Lon cī kaam njeek ya lon cī wēt mat ku thanj yic a cī lēu bē yic kă cī yith ë raan nyaai luoy yic.

Ye tēno bī yēn la thīn ba la wīckuonj?

Raan cōl Ombudsman Lon La Cök¹ (FWO) yen ee löönj ë luoy muk nhīm baai Australia.

Raan cōl FWO a lenj lökayukar lenj yic wēl path bī kony ba wēu lēu ba keek dōm deet ku det aköök kök ku wēl kă aa ba kueen dhēl ë Dukuēn ë Wēu.² Yīn a lenj riel lēu bī yīn thāät kuun luoy gua gāt piny dhēl puol yic tē luui yīn kē cōl App cōl Gāt Thāät Ciēen Luoy Piny - Ombudsman Lon La Cök.³

Na ye diēer alā raan cī luödi ee yī cuēer ya ye yök ka löönj ë luoy baai Australia kuany cök, ka lēu ba kooç lui maktam FWO yic yuöp bik yī lēk, wēt ya konykă yīn. Keek aa lēu ba keek yuöp namba kēn 13 13 94.

Tekdā ba lanj riel yök yīn wēt abac alonj löönj tēn aguirguir kök, cīt ke ye aguir ë kuonj alonj löönj, pan löönj wut ya akut ë kooç lui.⁴

Na yēn njō ba looi alonj bītha?

Raan cī luödi a cīn riel teem yen bīdha du kōu, cokalon lenj yen kē cē wuöc alonj löönj ë bīdha du. Aa kooç lui kek Amatnhom ë Wēl Duool (Wēl Duool), lenj yīc Apuruuk ë Aken Australia (ABF), kek aa lenj riel ye kek bīdha gām yīn, pēn yīn, ya temkă kōu.

Akuma ë Australia a cē löönj bēy bei bī yen kooç muk bīdhaa ya tiit kööth rin bē keek cī ye tuöör nyīn wēu keen luoy yīc. Löönj yam ye koc tiit kööth kă aa rēer lon kēn yic Lon Cök Luēl Löönj Tiit Koc Kööth Luoy yic.⁵

Tekdā ba ya raan path kek lon kēn tē muk yīn bīdha kaam koor **cī yī pāt ba ya luui**.

Na ye raan muk bīdha kaam koor **kēc yī pāt ba ya luui**, ka kooç Wēl Duool a bē wēt du caath yic tē cīt tē thöönj rot kek yith.

Na ye raan cīn dhēl bī yī mat lon kēn yic, ka kooç Wēl Duool **aa cē bīdha du bē teem kōu** tē:

- Cī yīn löönj ë bīdha alonj luoy dhoj kööth, ku
- Löönj ë bīdha ca dhoj kööth aa thiāk kek tuur nyin alonj kuun luoy, ku
- Löönj kök cē than piny alonj bīdha du aa ca tiinj.

Na wīc ba dhēl yam ye löönj tiit koc kööth lueel yök, ka yīn a dhil:

- Wēt duun cī yī tuöör nyin wēu kuun luoy yīc lueel bī aguir ë akuma kanj thanj cök ya bī aguir dēd luon de thanj cök kanj thanj cök ku jal wēt lēk kooç Wēl Duool⁶
- Luel dhēl ye yīn tuöör nyin luoy yic thiāk kek dhēl cī yīn löönj ë bīdha dhoj kööth, ku
- Than wēt piny lonadā ka löönj ë bīdha aa cī bē ben dhoj kööth akölrial.

Na wīc ba kooç Wēl Duool lēk alonj tuur ye yīn tuöör nyin luoy yic, ka yī thiōnj athör Lon Cök Luēl Löönj Tiit Koc Kööth Luoy yic Athör ë Wiēc ë Kuonj.⁷

Ye kă ciēen yīndā luoy yic kek ya yith?

A lenj löönj cē teem baai Australia alonj yith kuun ba yök luoy yic, cēmēn dōm bī yīn ya dōm wēu reen cē konj tek yīc (tēn aköl nīn 1 Pendhorou 2024, wēu reen cē konj tek yīc ye raan dīt lui kaam ebēn ya kaam abak dōm thāä tök yic aa \$24.10 thāä tök yic), thāät juēc lēu bī raan luui ku aa cē ben juak yīc ku yuul bē ya gām yīn ke ye yuul ë lönj kaam luui yīn.

Löönj kă aa lēu ba keek yök yōn juāc yīc cēmēn awuööt⁸ ya wēl cī raan luödi cē mat ku ku gēt keek piny (cēmēn kē cōl wēl cē mat alonj luoy),⁹ ya athör cē thanj yic luui raan.

Kooç muk bīdhaa aa lenj yic yith reen ce kanj tek yīc ku keek aa ye lönj tiit kööth cēmēn kooç kök lui baai Australia tē cīt tēn Lōnj Lon La Cök 2009 (Cth).¹⁰

¹ <https://www.fairwork.gov.au/>

² <https://calculate.fairwork.gov.au/findyouraward>

³ <https://www.fairwork.gov.au/tools-and-resources/record-my-hours-app>

⁴ <https://www.fairwork.gov.au/tools-and-resources/other-workplace-relations-help/legal-help>

⁵ <https://immi.homeaffairs.gov.au/visas/working-in-australia/work-rights-and-exploitation/strengthening-reporting-protections-pilot>

exploitation/strengthening-reporting-protections-pilot

⁶ <https://immi.homeaffairs.gov.au/visas/working-in-australia/work-rights-and-exploitation/strengthening-reporting-protections-pilot#content-index-3>

⁷ <https://immi.homeaffairs.gov.au/visas/working-in-australia/work-rights-and-exploitation/strengthening-reporting-protections-pilot/request-process-form>

⁸ <https://www.fairwork.gov.au/employment-conditions/awards>

⁹ <https://www.fairwork.gov.au/employment-conditions/agreements>

¹⁰ <https://www.legislation.gov.au/C2009A00028/latest/versions>

Käkä aa leŋ yiic:

- Wëëu ku aköök kök - cëmën, tën aköl nïn 1 Pendhorou 2024, wëëu reen cë koŋ tek yiic ye raan dīt lui kaam ebën döm thää tök yic kɔɔc lui kaam ebën ku kaam abak aa ye döm \$24.10 thää tök yic. Wëëu reen cë koŋ tek yiic bē ya döm raan lui aa ye waar yiic ruöön thok ebën.
- Lööŋ raan tiit köu bē cī cop wei luoy yic (cuop wei) tē leŋ yen kāk raan pāt bē tiit köu.*
- Lööŋ raan tiit köu bē cī teet cök wei luoy yic (kuöc ciëñ) cëmën, bē nïn löŋ ya nyaai luoy yic rin cī yen tuaany wēt lon rac, luel cī yen wēt jöör lueel ya thiēc cī yen thiēc keen alon luoy.
- Lööŋ raan tiit köu bī cī thëny guëec luoy yic ku pën aguëer luoy yic.
- Lööŋ raan tiit köu bē cī teet cök wei luoy yic - lööŋ kāk aa leŋ yiic lööŋ pën teet cök wei wēt cī raan dhiop, wēt leŋ yen guöp aŋääth, wēt ducëek, wēt kin dël, wēt raan bī kek töc ku wēt yanh theek.

*Na ye rot yök ka cë kuöc ciëñ ya cë lööt tit yīn köu dhoŋ kööth ku cop yī wei, ka yīn a leŋ nïn 21 bī yīn wīc apuk tēn Bääny Lon La Cök. Lööŋ ku kök poc thookaa töu thīn. A path ba rot cola loc wëët ka cīn agäü.¹¹

A path ba lööŋ mac bīdha du ya bucoth yiic. Na leŋ kē dir yīn alon dhöl bī yīn lööŋ mac bīdha du bucoth yiic, ka path ba wël kāk jääm yiic kek raan cē rot gāt piny bē koc ya kony alon lööŋ ē kök (RMA) ya raan cē lööŋkueen ya jaam kek kɔɔc lui Amatnhom ē Wël Duool yic.¹²

Ku, a leŋ yith cī löŋ tēm yīn ku tiit yī köu luoy yic cokalon leŋ yen tē wäac dhël duun cī yīn kök yic. Kën a leŋ yic kāk wäac alon Löŋ ē Kök tē looiyīn:

- awuöc alon löŋ mac bīdha du,
- awuöc alon lon bī yīn luui ka cīn löŋ cī pāt bīdha du yic ba luui baai Australia, ya
- awuöc bī yīn ceŋ ka yī cīnbīdha.

Ye kāk yīndä kek ye nyuocth lon cī yīntuöör nyin?

Kāk ye raan tuöör nyin luoy yic aa leŋ yiiclon bī raan cē luöoi kuöc ya ciëñ luoy yic.¹³ Kuöc ciëñ kën ee bën dhöl juääc, cëmën:

- Tuëëk alon tēm bībīdha du teem köu.
- Thëny bī raan cē luöoi ya thanyluoy yic.
- Lon bī raan ya luuihääth juääc.
- Tëktëk bī wëëu ye döm raan ya tek yiic kupiöc ē luoy cīn yic wëëu.
- Thiën bīathör nyooth wëëu cē döm ya thiaan.

- Mīīt bī wëëu abëk ya miëët bei wëëu luoy yiic dhël la cök (cëmën, wëëu mīīt bei ke ye wëëu anīn, wëëu ē piöc, wëëu ē cām ya wëëu ē jötjöt), lon bī wëëu abëk ya dhuk ya 'dhukdhuk ē wëëu nyīn.¹⁴
- Pën bī raan ya pën kāk keen ke bē ya yök luoy yic, cëmën, wëëu bē ya döm nïn keen löŋ yiic leŋ yiic wëëu ē nïn cī raan tuaany ku wëëu ē löŋ ruöön yic ya wëëu ē cuparanueecon.
- Nyëey bī pätpuocot du nyaai yī cīn bī raan dāk la muk.
- Thëny bī yīn ya thany luoy yic ba luui thääth juëec cē pën yīnlöön ē bīdha du yic.
- Lëk bī raan ya lëk bē raan luui yeen kaŋ döm ya bē luui yeen kaŋ cuat piny.
- Cuëer bī raan cī luöoi ya cuëer wëëu ē ajuër dhël bī yen yīn ya dōmwëëu nyīn.
- Lon bī raan cē luöoi looi bē ya raan cē rot luöoi yen rot ku ce kuëen kɔɔc cē luöoi yiic.
- Lon bī raan ya luuilon leŋ yic kārāk.
- Wīcwīc bī raan cī luöoi ya wiëc anīn rac bī yīn ceŋ thīn, yet thëny bī yen ye thāny yīn ba anīn deen rëec dhiel ya riop yic.
- Pën ye raan pëen bē cī koŋ jälluoy yic.
- Pën bī raan ya pëen bē rot cī metakut ē kɔɔc lui yic.

Tuur nyin luoy yic ee rot looi tē kuc raan cē luöoi yith keen luoy yic ku kuc loilooi dhil looi, ya këc keek njec deet yiic ya cē raan ka luui yeen lööŋ kāk dhoŋ kööth, tekdä looi kuc ya looi ka njic.

Ye lööŋ cē than piny alon bīdha dië yith ē luon dië goot kadä?

Bīdha duun ē Australia a leŋ yic lööŋ thiääk ke lon cī yī pāt ba looi ya lon këc yī pāt ba looi. Raan cī luöoi a ye löŋ pāt bī lëk lon ba looi, ya bī pën lon wīc ba looi tē cīt tēn lööŋ cē gāt bīdha du köu. Cëmën, na ye lööŋ cē gāt bīdha du köu lueel alä ka leŋ loilooi cē njeek thook bē ya kek ye looi, ka raan cī luöoi a leŋ riel bī lëk bē ya loilooi cē njeek thook kek ye looi röt.

Athör gëm yīn bīdha a leŋ yic lëk alon lööŋ mac bīdha du. Kaam dëd, ka wël ē bīdha du aa lëu ba keek kueen, rëk ba lööŋ mac bīdha du yök tē neem yīn Ciëth Kāk Cē Päl Raan Bīdha Yic Lökäyukar: Thiēc ē raan muk bīdha (immi.gov.au) (VEVO)¹⁵ lökäyukar ē Amatnhom ē Wël Duool yic.

Na ca rot wiëc RMA ya ca rot wiëc malön lui, ka keek aa lëu bīk yī nyuöoth alon kāk ba looi ba lööŋ mac bīdha du njic.

¹¹ <https://www.fairwork.gov.au/ending-employment/unfair-dismissal>

¹² <https://immi.homeaffairs.gov.au/visas/already-have-a-visa/check-visa-details-and-conditions/see-your-visa-conditions>

¹³ 'Tuur nyin a cī löŋ teet yic alon abanŋhi 271.1A ē Löŋ ē Awuöc - <https://www.legislation.gov.au/C2004A04868/latest/text/2>

¹⁴ A ce kuat wëëu cē miëët bei wëëu ku yic kek ya tuur nyin.

¹⁵ <https://online.immi.gov.au/evo/firstParty?actionType=query>

Lëk kök

Kɔɔc muk biɔhaa ku abaköök - Ombudsman Lon La Cök¹⁶

Kä cɔl Wël ë Luɔy Duɔɔl Yic (NES)¹⁷ aa kä reen cë gät piny bë keek cɔ kɔɔ tek yiic tɛn raan cë luöoi ku keek aa ye gäm kɔɔc cë luöoi juääc.

Kë cɔl Wël Lëk Kɔc Alɔɔ Lon La Cök (FWIS)¹⁸ a leɔ yic lëk alɔɔ NES ku lëk kök alɔɔ kä reen cë tɛm raan cë luöoi bë cɔ kɔɔ tek yiic. Kë cɔl FWIS a dhil raan cë kɔc luöoi gäm kɔɔc keen cë luöoi ebën.

Ombudsman Lon La Cök

Lon La Cök Bäany

Gät kä cë piny Thäät

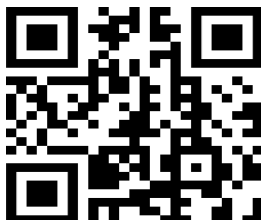
Mäktam ë Ajuër Australia (ATO)

Lon Cök Luɛl Lööɔ Tiit Kɔc Kööth
Luɔy yic

Lon Pëen Tuur Nyin Luɔy Yic

Bolɔnh ë Duɔɔl Cɔl Australia

Athör kën a ye Amatnhom ë Wël Duɔl gät, ku yeen a ye nɔöt ka bi kɔɔc lui alɔɔ RMA ya tɛk piny. Athör kën a këc gät bë ya kë wëët kɔc alɔɔ lööɔ ku yeen a ce kë kony kɔɔc lui alɔɔ RMA yiin alɔɔ kök.

¹⁶ <https://www.fairwork.gov.au/find-help-for/visa-holders-migrants>

¹⁷ <https://www.fairwork.gov.au/employment-conditions/national-employment-standards>

¹⁸ <https://www.fairwork.gov.au/employment-conditions/information-statements/fair-work-information-statement>